

Besjälningar i Tove Janssons bok Trollvinter

Aku Hyrsylä

Kandidatavhandling

Nordiska språk

Institutionen för språk- och översättningsvetenskap

Humanistiska fakulteten

Åbo universitet

April 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Humanististen tieteiden kandidaatti, pohjoismaiset kielet

Aku Hyrsylä

Besjälningar i Tove Janssons bok *Trollvinter*

19 s.

Syftet med den här avhandlingen är att utforska användning av besjälning som ett stilmedel i Tove Janssons bok *Trollvinter* (1957). I min studie forskar jag hur och i vilka sammanhang författaren använder besjälningar. I undersökningen har jag använt både kvantitativa och kvalitativa metoder. Jag ställer fem forskningsfrågor som jag besvarar i var sitt eget delkapitel i den analyserande delen av uppsatsen

Tove Jansson använder många olika stil- och beskrivningsmedel i sin barnlitteratur, ett av vilka är besjälning. Besjälning uppstår när ett icke-levande ting ges mänskliga egenskaper (Lagerholm 2008:159). I min avhandling utgår jag från Lagerholms definition av besjälningar. Det påträffas dock flera definitioner med lite olika nyanser i litteraturen.

Materialet för den här avhandling utgörs av besjälningarna excerperade ur boken *Trollvinter*, som Tove Jansson skrev året 1957. Alla identifierade besjälningarna matades in i en Excel-fil och delades in i fyra kategorier: 1) natur, 2) hushåll, 3) abstrakta och 4) övriga fall. Med hjälp av uppdelningen var det lätt att analysera besjälningarna och svara på forskningsfrågorna. Dessutom grupperade jag besjälningarna enligt det icke-levande ting som fick mänskliga egenskaper, de lexem som genomförde besjälningen och lexemens ordklass.

Det flesta besjälningar i boken tillhör kategorin 'natur', vilket förklaras med Tove Janssons särskilda förhållande med naturen. Jag drog den slutsatsen att hon vill beskriva naturen på ett sätt som bevarade dess äkthet men samtidigt förde den närmare till läsaren, eftersom naturen var särskilt speciellt för Jansson. I avhandlingen diskuterar jag också vissa besjälningars eventuella kopplingar till det dåtida samhället och Janssons feministiska åsikter.

I avhandlingen undersöker jag också Janssons användning av besjälning som ett beskrivningsmedel ur den dramaturgiska kurvans synvinkel. Den dramaturgiska kurvan är ett traditionellt berättartekniskt medel inom litteratur och scen- och filmkonst. Kurvan består av anslag, presentation, fördjupning, upptrappning, klimax, upplösning och slutsats. Janssons *Trollvinter* följer denna traditionella kurva. Med hjälp av den har författaren placerat besjälningarna i de delar av boken där de lyckas väcka mest känslor hos läsaren.

Avainsanat: Tove Jansson, böcker, *Trollvinter*, svenska språket, svenskspråkig litteratur, skönlitteratur, svenskspråkig skönlitteratur, besjälning, beskrivning

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Syfte	6
1.2	Material och metod	6
1.3	Avhandlingens disposition	7
2	Teori och tidigare studier	8
3	Analys	10
3.1	Vilka besjälningar påträffas i boken?	10
3.2	Vilka icke-levande ting framställs som levande?	12
3.3	Vilka lexem används i besjälningarna?	12
3.4	Är besjälningarna jämnt fördelade över hela berättelsen?	13
3.5	Vilken roll spelar besjälningar i berättelsen?	15
4	Sammanfattning	17
	Litteratur och källor	19

1 Inledning

Mumintrollet vaknar ur sin sömn mitt i en vintervärld han aldrig tidigare har sett. Mumindalen, Muminhuset och allt runt omkring honom ser plötsligt mycket ensamt och främmande ut. I boken *Trollvinter* (1957) använder Tove Jansson besjälningar - ett stilistiskt verkningsmedel där icke-levande ting får mänskliga egenskaper - för att skapa en mystisk och förtrollade värld som fångar läsaren. I denna uppsats kommer jag att undersöka hur Tove Jansson har lyckats skapa en magisk värld med hjälp av besjälningar.

Jag valde att undersöka en barnbok därför att det kände som rätt val för mig. Boken *Trollvinter* valde jag därför att jag alltid har tyckt om muminböcker, och jag ville se närmare på någonting som jag redan hade läst tidigare och någonting som jag visste var lättläst. Boken blev mitt val också därför att jag redan visste vad den handlar om och jag känner till Tove Janssons litteratur, och hennes berättandet var bekant för mig.

Genom att använda besjälningar som ett sätt att beskriva något icke-levande som levande, lyckas Tove Jansson att skapa en värld där speciellt naturen kan kännas väldigt närvarande och mänsklig. Det bidrar till att hennes beskrivningar väcker känslor hos läsaren och gör besjälningarna livfulla och gripande. Hon beskriver naturen på ett så vackert sätt i boken *Trollvinter*, att Tove måste ha haft ett exceptionellt samband med naturen. I texten *Vänskap och kärlek i Muminberättelserna* (moomin.com, 2024) sägs att Tove ofta beskrev naturen som 'vänlig' eller 'ovänlig'. Texten lyfter fram en viktig aspekt av berättelserna nämligen att "Hennes detaljerade beskrivningar av karga öar, mystiska skogar och det stormiga havet gör naturen till en lika viktig karaktär i berättelserna som någon annan individ" (moomin.com, 2024).

I videon *Klovharun, Tove Jansson's summer paradise inspired the Moomin stories* (Moomin Official, 2021) får tittaren en inblick i miljön där Tove Jansson tillbringade somrar tillsammans med sin livskamrat, Tuulikki Pietilä. På videon berättar Toves brorsdotter, Sophia Jansson, att Tove och Tuulikki älskade sin tid på ön, varifrån de kunde se i alla fyra väderstreck nord, syd, öst och väst. På videon berättar hon att Tove Jansson älskade sommaren och för henne, började den redan i början av maj och tog slut i slutet av september. Det kommer fram i boken där hon beskriver sommaren mycket ingående. Hon beskriver den också som en kvinnlig varelse, för hon syftar till den med pronomenet 'hon'. Jag utgår ifrån att den tid Tove tillbringade på ön Klovharun, fick henne att se naturen från en annan synvinkel, som en vän, vilket närmade henne till naturen på ett djupare sätt.

I texten *Klovharun – Tove Janssons inspirationskälla* (moomin.com, 2020, uppdaterad 2024) berättar Sophia Jansson att Tove och Tuulikki längtade till ön Klovarun hela vintern och, ”Tuulikki som var väldigt organiserad, började packa *kollina* för ön ganska tidigt fast de inte kunde komma ut dit förrän allra tidigast i slutet på april”. Det här kan igen ses som ett tydligt tecken på att hon verkligen älskade sommaren, vilket som sagt kommer fram i hennes böcker.

1.1 Syfte

Syftet med min uppsats är att analysera användning av besjälningar i Tove Janssons muminbok ‘Trollvinter’, publicerad år 1957, från ett lexikaliskt perspektiv. Mitt mål är att undersöka, vilken roll besjälningar spelar i berättelsen och hur de används för att beskrivningen ska berikas i berättelsen. Mina fem forskningsfrågor är följande:

1. Vilka besjälningar påträffas i boken?
2. Vilka icke-levande ting framställs som levande?
3. Vilka lexem används i besjälningarna?
4. Är besjälningarna jämnt fördelade över hela boken?
5. Vilken roll spelar besjälningar i berättelsen?

I uppsatsen kommer jag att koncentrera mig mest på besjälningarnas inverkan på Jansson och hur de bidrar till berättelsen. Jag kommer också att undersöka vilka icke-levande ting som framställs som levande och om det finns något mönster bakom vilka ting de är och vad de representerar. Den lexikaliska analysen kommer att omfatta hela den valda boken.

1.2 Material och metod

I min uppsats undersöker jag Tove Janssons bok *Trollvinter* som kom ut år 1957. För att kunna samla in ett representativt material har jag läst igenom hela boken och excerperat alla besjälningar ur den. Besjälning är ett fenomen där abstrakta saker eller icke-levande ting beskrivs

som om de var levande. Jag har matat in besjälningarna i en Excel-fil, för att ha lättare tillgång till dem. Jag har undersökt besjälningarna från ett lexikaliskt perspektiv, och jag kommer exempelvis att undersöka i vilka sammanhang de påträffas.

Jag har samlat in besjälningar ur boken i en Excel-fil, med följande uppgifter:

1. Besjälningen i sin helhet
2. Det icke-levande ting som framställs som levande
3. Det eller de lexem som ger det aktuella tinget levande egenskaper
4. Ordklassstillhörigheten av de använda ord
5. Kategorin icke-levande tinget hör till

Min studie är en både en kvantitativ och kvalitativ undersökning. Jag kommer att redogöra för besjälningarnas frekvenser och hur de används i berättelsen. Genom att göra det här kan jag se konkret hur många besjälningar det finns totalt i boken och vad de handlar om. Jag kan också se hur besjälningarna är fördelade över berättelsen. Även om jag har hittat så många som 71 besjälningar i boken, kommer jag att undersöka dem självklart kvantitativt, men också kvalitativt. Jag kommer att ta reda på vilken slags roll de spelar i berättandet.

1.3 Avhandlingens disposition

I följande kapitel presenterar jag noggrannare vad en besjälning är och redogör för tidigare forskning kring ämnet. Det påföljande kapitlet kommer att koncentrera på analysering av besjälningarna i boken med utgångspunkt i mina fem forskningsfrågor. Jag kommer att koncentrera mig på var och en av forskningsfrågorna i var sitt eget delkapitel i uppsatsen. I det sista kapitlet kommer jag att sammanfatta analysen jag har gjort kring avhandlingsämnet.

2 Teori och tidigare studier

För att jag ska kunna besvara de ovannämnda forskningsfrågorna måste jag först förklara begreppet *besjälning*. I sin bok *Stilistik* beskriver Per Lagerholm (2008:159) besjälningar som ett fenomen där något icke-levande får mänskliga egenskaper. Det finns många olika förklaringar till vad en besjälning egentligen är. I denna avhandling kommer jag att utgå från Lagerholms definition. I boken *Språk i text: handbok i stilistik* klargör Birger Liljestrand (1993:78) att besjälningar är uråldriga ting och har funnits i tusentals år. Han konstaterar att besjälningar vanligtvis har ett naturtema, och speciellt på 1800-talet användes i litteratur och poesi de för beskrivning av olika objekt ute i naturen. Liljestrand (1993:78) säger att besjälningar och dess närbesläktade begrepp personifikation är båda stilfigurer.

Besjälningar har enligt Liljestrand (1993:78) sitt upphov i *animism*. Enligt *Svenska Akademiens Ordbok* (2015, *animism*) är animism tro på naturbesjälning, alltså att icke-levande och döda ting i naturen kan få mänskliga egenskaper. *Svensk Ordbok* (2021, *animism*) definierar animism som tron på föremåls besjälning, något som förekommer i många religioner. I litteratur och filosofi användes naturbesjälningar speciellt på 1800-talet, till exempel i den romantiska litteraturen. Författarna under den här tiden - såsom Hans Christian Andersen - använde naturbesjälningar ofta som ett sätt att berika berättandet i sina texter.

Ett med besjälning besläktat begrepp är *personifikation* (1993:78). Personifikation eller personifiering, betyder enligt Liljestrand (1993:79) att någons eller någots egenskaper eller någonting abstrakt förmänskligas. Liljestrand (1993:79) exemplifierar personifikation med Fru Fortuna och latinska språket. I latinet får *fortuna* ('lyckan') och *fama* ('rykten') mänskliga egenskaper och på grund av det började de skrivas med stora begynnelsebokstäver som om de vore egennamn. Enligt nätsidan *läxhjälp.nu* är skillnaden mellan personifikation och besjälning den att författaren med personifikationer försöker beskriva någonting abstrakt i mänsklig form, men "saker ges liv och mänskliga egenskaper" med besjälningar (Stilfigurer och stilmedel, *läxhjälp.nu*)

Som sagt är både besjälningar och personifikationer stilfigurer som man använder omedvetet. Enligt Liljestrand (1993:66) ger de "framställningen åskådlighet, pregnans och/eller intensitet". Stilfigurer såsom besjälningar och personifikationer har en lång tradition i den västerländska världen och språket. Som jag redan nämnde ovan används stilfigurer som de ovannämnda ofta utan att vi ens märker det. Ett belysande exempel på personifikation och

besjälning är uttrycket *solen ler*. Här handlar det sig alltså om både personifikation och besjälning. I det anförda exemplet *solen ler* ses solen som något som kan le, fastän den är en stjärna som består mest av väte och kväve (Rymdstyrelsen, 5.9.2023). Solen sägs le när det skiner starkt och det är varmt och ljust.

3 Analys

I det här kapitlet genomför jag analysen och presenterar resultatet av min undersökning. Jag kommer att besvara forskningsfrågorna i den ordning som de ställdes i delkapitel 1.2. Var och en av forskningsfrågorna kommer att behandlas i sitt eget delkapitel.

Som redan nämnts i delkapitel 1.2, har jag försökt identifiera alla besjälningar i *Trollvinter*. Det fanns några fall där icke-levande ting hade beskrivits som levande, men i boken verkade det som att de hade kommit till liv och till exempel svävade i luften. Enligt min uppfattning och de beskrivningar jag har utgått från, är det inte en besjälning, men den kan tolkas som en slags karaktär på sitt eget sätt. Ett bra exempel på ett sådant fall är när det i boken berättas följande:

En gryta började koka på kaminen. Locket lyfte sig och en sked rörde om i soppan. (Jansson, 1957:31).

Jag har också fört besjälningarna i olika kategorier. Till kategorierna hör natur, hushåll, abstrakta saker och övriga fall. Jag bestämde mig att kategorisera besjälningarna för att underlätta arbetet och också för att göra det klarare att presentera vilka olika icke-levande ting beskrivs som levande.

3.1 Vilka besjälningar påträffas i boken?

Som jag nämnde i det andra kapitlet kommer jag att utgå från Lagerholms definition av begreppet besjälning. Med stöd i den återfinns det 71 besjälningar i boken. Jag har kategoriserat dem i fyra olika kategorier baserade på att vad jag anser att det icke-levande tinget representerar. De fyra kategorier är:

1. Natur – Till den här kategorin har jag räknat alla de besjälningar som har någonting att göra med naturen eller är naturliga fenomen eller ting. Till den kategorin har jag tagit med icke-levande ting såsom till exempel de Ensliga Bergen, solen och vågor. Jag förde till också exempelvis större helheter såsom vinter och havet till den här kategorin.

2. Hushåll – Till den här kategorin har jag fört de besjälningar som enligt mig representerar kategorin 'hushåll'. Den inkluderar möbler, kärl och också själva Muminhuset. Jag tog med till exempel icke-levande ting såsom Muminhusets soffa och kristallkrona. Jag tog också med icke-levande ting som enligt min uppfattning tillhör ett hushåll.
3. Abstrakta – Som namnet ger vid handen innehåller tredje kategorin alla de icke-levande ting som är abstrakta. Det uppstod ett problem när jag kategoriserade besjälningarna. Vad är gränsen mellan abstrakt och konkret? Jag bestämde mig att till exempel ett icke-levande ting såsom eld är abstrakt, fast man kan ju se elden och röra vid den. I boken också hänvisas till natten som *det mörkblå* (1957:115), så den har jag också fört till den här kategorin. I boken också nämns vindkårar (1957:115), så fast den skulle kunna höra till kategorin med de icke-levande ting som har någonting att göra med naturen, har jag kategoriserat den till kategorin med abstrakta saker. Jag gjorde det här därför att själv uppfattar vinden som någonting abstrakt.
4. Övriga fall – Att namnge den fjärde kategorin var lite svårt, eftersom den innehåller saker av varierande slag. Jag bestämde mig att jag kallar kategorin 'övriga fall', eftersom den innehåller saker som inte kan kategoriseras under en viss kategori. Jag kategoriserade till exempel trummorna som dyker upp i boken i det fjärde kapitlet.

Av alla de 71 besjälningar som jag hittade i boken beskrev över hälften naturen på ett eller ett annat sätt. Bokens tema handlar i hög grad om naturen och det står redan i bokititeln att händelserna i boken utspelar sig under en vinter.

Den näst största kategorin som jag har heter 'något abstrakt'. Till denna kategori ville jag föra saker som inte vid kunde röras eller ses. *Svensk ordboken (abstrakt, 2021)* definierar abstrakt som något "som inte kan uppfattas med sinnena utan bara i tanken eller fantasin". Jag har kategoriserat elden som abstrakt, fastän vid man kan se och röra den. Enligt *Svensk Ordbok (eld, 2021)* är eld "samtidigt uppträdande av ljus och värme vid kemisk reaktion".

Den näst minsta kategorin som jag har är kategorin som heter 'hushåll'. Som jag skrev ovan så kategorin innehåller allt från möbler och grytor till själva hela huset.

Den sista och samtidigt den minsta kategorin som jag har bildat är en kategori som jag gett namnet övriga fall. Kategorin innehåller besjälningar som inte passade in i andra kategorier. Till exempel det icke-levande tinget 'spår' är infört i kategorin 'övriga fall'. Det skulle också ha kunnat kategoriserats i kategorin 'natur', men jag tyckte att det stod för långt borta från central-idén i kategorin 'natur'.

3.2 Vilka icke-levande ting framställs som levande?

Som jag har skrivit ovan förde jag besjälningar till fyra olika kategorier – natur, hushåll, abstrakta och övriga fall. En del av de besjälningar som jag placerade i kategorin 'abstrakta' kunde hade införts också i en annan kategori, men jag bestämde mig att inte göra så, och förde icke-levande ting till en annan kategori. Jag ansåg att de snarare hörde till en viss kategori än till någon annan. Till exempel icke-levande tinget *trummorna* (1957:69) vilka är konkreta har jag fört till kategorin 'övriga fall', fast man kan självklart ha trummor i ens hus. Jag förde *trummorna* (1957:69) till kategorin övriga fall, därför att få vanliga hushåll har trummor i huset. Placeringen i kategorin 'övriga fall' skedde också därför att *trummorna* (1957:69) i boken påträffades i skogen, vilket enligt min åsikt betyder att besjälningen inte kan föras in till kategorin 'hushåll'.

I boken kan vad som helst icke-levande beskrivas med hjälp av besjälningar. Exempelvis sägs yllestrumpor röra på sig på egen hand (1957:30) och en tallrik glider genom luften (1957:32). Också helt vanliga saker beskrivs som levande med hjälp av besjälningar. Det finns också mer oförväntade icke-levande ting som beskrivs som levande, såsom en melodi och istaket på havet. Saker såsom exemplen jag nämnde hjälper till genom att fånga läsarens uppmärksamhet. Janssons fantasi verkar obegränsad, eftersom det kräver talang att kunna skriva om vardagliga och oförväntade saker i ett sätt som fångar läsarens uppmärksamhet.

3.3 Vilka lexem används i besjälningarna?

Nästan alla besjälningarna innehåller ett eller flera verb, vilket gör att det är lätt att identifiera dem som levande. Författaren beskriver icke-levande ting som levande med hjälp av ett eller två verb sammantaget 63 gånger, vilket utgör cirka 90% av alla de 71 besjälningar jag har identifierat. Utöver dessa har jag också inkluderat de besjälningar som innehöll adjektiv.

Ett annat sätt som Jansson har gett liv åt icke-levande ting är användning av adjektiv såsom *förväntansfull*. Att ge liv åt ting genom adjektiv är både förväntat och genialt. Genom att använda adjektiv för att förmänskliga icke-levande ting, kan författaren ge liv utan att göra det uppenbart till läsaren att tinget är levande. Andra belysande exempel är till exempel när Muminhuset beskrivs som *sovande* (1957:34) eller floden betraktas som *likgiltig* (1957:16)

De flesta av bokens besjälningar innehåller ett verb som det gör icke-levande tinget levande. Till exempel när författaren beskriver solen använder hon ett verb för att göra solen levande. I ett fall skriver Jansson *Hon kommer igen imorgon* (1957:76). Fallet jag nämnde är ett belysande exempel på ett annat sätt Jansson använder olika lexem i besjälningar. Jansson använder pronomenet *hon* för att referera till solen. Jag kommer att ta upp det här fallet igen i delkapitlet 3.5.

Under kategoriseringen bestämde jag att en besjälning såsom ”Ekot sprang under istaket och skrek” (1957:74), räknas som en besjälning och inte två skilda besjälningar. Fastän det finns två verb som beskriver det icke-levande tinget som levande, finns det sist och slutligen bara ett ting och en mening. Det icke-levande tinget som beskrivs levande är ekot och det finns bara ett eko.

3.4 Är besjälningarna jämnt fördelade över hela berättelsen?

Besjälningar påträffas hela boken igenom, men det finns avbrott utan besjälningar i boken. Avbrotten kan vara upp till 25 sidor långa. Det förekommer också att en viss ting besjäljas många gånger på en sida. Ett exempel på den här företeelsen är textstället där Mumintrollet talar om solen. På ett par sidor används det upp till sex besjälningar av solen. På frågan om huruvida besjälningar är jämnt fördelade över hela berättelsen, måste jag svara både jakande och nekande. Visserligen kan läsaren påträffa dem i varje kapitel och några av dem är ganska uppenbara, men besjälningar man hittar mer om man koncentrerar sig på det. Och besjälningar bidrar till att skapa en enhetlig stämning som hjälper läsaren att skapa sig en bild av hur saker som nämns i boken är. Att besjälningarna är jämnt fördelade över hela boken bidrar också till att berättandet förstärks.

Forskningsfrågan kan också ges ett negativt svar på eftersom de avbrott där besjälningarna finns kan vara upp till 25 sidor långa. På grund av långa intervaller utan besjälningar kan de verka som det är en brist på besjälningar i några delar av boken där Tove Jansson ville

förstärka känslor hos läsaren. Själv tror jag att bokens författare ville väcka känslor hos läsaren och bilda en starkare bild av vad som händer i boken genom att lämna avbrott utan besjälningar och använda fler av dem i vissa delar av boken.

Jag anser att det är väldigt möjligt att Tove Janssons har använt den dramaturgiska kurvan i sin bok. Enligt bloggen *Bli författare* (Bli författare, wordpress.com) är dramaturgiska kurvan, också kallad den dramaturgiska bågen, ett medel som hjälper författaren att bilda spänning hos läsaren. Enligt bloggen dramaturgiska kurvan består av sju olika delar, vilka är:

1. Anslag - Berättelsens inledning. Anslår tonen för den. Innehåller något som gör att man är intresserad av att ta reda på mer.
2. Presentation – Presentation av de karaktärer som kommer var med, de miljöer där saker kommer utspela sig. Även presentation av huvudintrigen.
3. Fördjupning – Konflikten i berättelsen utvecklas. Kanske med hjälp av historiska tillbakablickar. Läsaren lär känna karaktärerna bättre och utvecklar sympatier för vissa av dem.
4. Upptrappning – Flera händelser som göra att konflikten fördjupas, ledtrådarna blir fler, spänningen och läsarens förväntan ska stiga.
5. Klimax – Kan också kallas för ”point of no return”. Det är här allt avgörs och upptrappningen når sin kulmen.
6. Upplösning/avrundad – Vissa frågetecken eller ledtrådar klaras ut. Personernas motiv blir klara, läsaren andas ut.
7. Berättelsens slutsats – Vad tar läsaren med sig från berättelsen? Hur går huvudpersonerna vidare nu. Detta bör bli helt klart innan berättelsen avslutas.
(Bli Författare, wordpress.com)

I sin bok *Trollvinter* använder Tove Jansson dramaturgiska kurvan skickligt. Jag också anser att Jansson har kopplat fördelningen av besjälningar till den dramaturgiska kurvan. Det finns mer besjälningar i vissa delar av boken. I början fanns det mer besjälningar än i slutet av boken, och jag tror att Jansson ville sätta tonen för berättandet och skapa en viss bild i läsarens sinne. Hon ville eventuellt att läsaren skulle ha möjligheten att lära känna karaktärerna, oberoende av om läsaren redan var bekant med muminfamiljen och deras vänner. Fast för en stor del av boken hela muminfamiljen, förutom Mumintrillet sover använder Tove Jansson

några besjälningar när hon beskriver dem. Enligt min åsikt, hon har gjort det här eftersom de sovande karaktärerna inte har så mycket de kan ge till berättandet eller hela berättelsen. Genom att använda besjälningar lyckas Janssons beskriva dem så läsaren kan få den känslan, att han eller hon känner till de sovande karaktärerna.

Också när berättelsen når klimaxen, alltså delen med höjdpunkt, vanligtvis med det mest spänning, finns det mer besjälningar, och jag tror att genom att använda besjälningar i den här delen av dramaturgiska kurvan i boken, ville Jansson väcka starka känslor av spänning hos läsaren.

3.5 Vilken roll spelar besjälningar i berättelsen?

Besjälningar spelar onekligen en stor roll i berättelsen. Besjälningar lyfter fram egenskaper i texten som annars möjligtvis skulle bli förbisedda. De kan väcka känslor hos läsaren och närma läsaren inte till bara naturen i boken utan också till naturen i den verkliga världen. De besjälningar Jansson använder har bidragit till att hon har blivit en författare, vars böcker har nått miljontals hjärtan runtom i världen.

Fallet jag har nämnt flera gånger är Janssons användning av pronomenet *hon* när hon skriver om solen. Janssons användning av pronomenet *hon* kan uppfattas som ett sätt att kämpa för kvinnors ställning på 1950-talet. När boken kom ut var kvinnornas ställning i samhället dålig. Det allmänna tankesättet var att kvinnorna skulle stanna hemma och ta hand om barn och huset, exempelvis laga mat och städa medan män arbetade och tjänade pengar (*The 1950's Houswife*, Castelow, 2015).

Substantivet *sol* är visserligen ett gammalt femininum som fortfarande används som sådat i vissa dialekter. I sin licentiatavhandling *Från tre genus till två i östra och mellersta Nyland* (2003) utforskar Caroline Sandström östra och mellersta Nylands dialektutjämning. I avhandlingen nämner hon flera gånger att i nyländska dialekter fanns det tre genus i bruk, maskulinum, femininum och neutrum. Enligt Sandström på grund av förändringar i samhället och migration lett till att användning av tre genus hörs inte särskilt ofta nuförtiden. Sandström koncentrerar sig på senare hälften av 1900-talet i sin avhandling, speciellt 1960- och 1970-talen (Sandström, 2003). Sandström presenterar i sin forskning att användning av tregenusystemet blev glesare under 1960- och 1970-talen (Sandström, 2003). Tove Jansson är född i

Helsingfors år 1914, och skrev boken *Trollvinter* i slutet av 1950-talet, vilket kan klargöra användning av femininum i boken *Trollvinter*.

I boken Svenska språket under sjuhundra år: En historia om svenskan och dess utforskande (1996, reviderad 2005) skriver författaren Gertrud Petterson att i fornsvenskan fanns tre genus, alltså böjningsformer, i stället för den moderna svenskans två genus, utrum och neutrum. De tre böjningsformer fornsvenskan hade, hette maskulinum, femininum och neutrum (1996:98). Nu kommer jag koncentrera mig på genuset femininum, därför att det är anledningen bakom Tove Janssons användning av *hon* pronomenet när hon skriver om solen. I fornsvenskan var solens genus femininum och människor talade om solen med pronomenet *hon*.

I en artikel skriven av Lizzy Dening (2017) i *The Guardian* skrivs att Moomin Characters varumärkets kreativa ledare och Tove Janssons brorsdotter, Sophia Jansson har nämnt att Tove Jansson aldrig använde termen *feminism*, men att hon var en feminist (The Guardian, 2017). Genom att använda pronomenet *hon* när hon beskrev solen i sin bok *Trollvinter*, lyckades Tove Jansson att åtminstone indirekt ta ställning på kvinnans ställning på 1950-talet. Även om Janssons feministiska ställningstagande var lågmält och hade kanske ingen större inverkan på samhället, var det ändå inspirerande och modigt.

Det hur Tove Jansson har lyckats ge liv till så många icke-levande ting är verkligen beundransvärd. Boken och besjälningar fångar läsaren, och besjälningarna bidrar till att berättandet förstärks och berikas. Som jag redan har nämnt ovanför hjälper besjälningar att väcka känslor hos läsaren, vilket bidrar till berättandets fängslade känsla. Besjälningarna hjälper till att läsaren känner sig närmare till bokens karaktärer, miljö och händelser. Beskrivande besjälningar skapar en bild i läsarens sinne som det är lätt för läsaren att identifiera sig med. Att läsaren kan identifiera sig med karaktärer får läsaren känna att han eller hon känner till bokens karaktärer. Identifiering med miljön kan få läsaren att känna sig trygg i bokens miljö.

4 Sammanfattning

Syftet med min undersökning var att kasta ljus över hur Tove Jansson använder besjälningar i sin roman *Trollvinter*. För att belysa detta använde jag både kvalitativa och kvantitativa metoder. Jag började med att excerpera alla besjälningar ur Tove Janssons roman *Trollvinter* i en Excel-fil, som jag förde alla 71 hittade besjälningar till och samtidigt delade in i fyra kategorier.

Mina första två forskningsfrågor gällde besjälningar och de icke-levande ting som påträffas i boken. Mina fyra kategorier var natur, hushåll, abstrakta ting och övriga fall. Vid vissa besjälningar var det svårt för mig att bestämma vilken kategori en icke-levande ting skulle tillhöra. Boken visar för läsaren att nästan vad som helst med hjälp av besjälningar kan ges liv och mänskliga drag.

Min tredje forskningsfråga handlade om de lexem som användes i besjälningar, och gjorde icke-levande tingen levande. Jag märkte att nästan alla besjälningar innehöll ett eller flera verb, vilket gjorde det lätt att identifiera dem som besjälningar. Under processen bestämde jag mig att de besjälningar som innehöll två verb skulle räknas bara som en besjälning eftersom det gällde bara ett icke-levande ting. I detta kapitel tog jag upp ett exempel med ordet *sol*, och hur den beskrivs med pronomenet *hon*.

Fjärde forskningsfrågan gällde besjälningarnas fördelning i boken. Jag började analysera bokens struktur, och upptäckte att den följde den kända dramaturgiska kurvan. För att hjälpa uppsatsens läsare, nämnde jag alla sju delar av den dramaturgiska kurvan. Jag studerade kurvans struktur och fördelning av besjälningar i boken. Jag tog hänsyn till att besjälningar följde ett visst mönster. Med hjälp av det kunde jag konkludera att Jansson hade placerat besjälningarna enligt dramaturgiska kurvans utformning.

Den sista av mina fem forskningsfrågor handlade om besjälningarnas betydelse för berättandet. Jag analyserade betydelsen från flera olika perspektiv, exempelvis en feministisk synvinkel. Jag utforskade tiden då boken publicerades och kvinnornas ställning då. Jag ville också utforska besjälningarnas betydelse för bokens läsare. Jag upptäckte att Tove Jansson genom att använda besjälningar kunde skapa en värld där läsaren kunde känna sig trygg, och läsaren skulle kunna identifiera sig med bokens karaktärer och miljö.

I framtiden skulle det vara intressant att studera hur besjälningar har använts i Tove Janssons andra böcker. Ett annat intressant perspektiv på forskning av besjälningar skulle vara deras översättning till andra språk.

Litteratur och källor

Bli författare (u.å.) Dramaturgiska kurvan. Bli författare [Blogg]

<https://svenska.se/so/?sok=eld&pz=1> (Hämtad 2025-03-11)

Castelow, E. (2015). The 1950's Housewife. Historic UK. 24. juni. <https://www.historic-uk.com/CultureUK/The-1950s-Housewife/> (Hämtad 2025-03-03)

Dening, L. (2017). The Moomin: Tove Jansson's feminist legacy. The Guardian. 26. september. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2017/sep/26/moomins-tove-jansson-feminist-oxfam> (Hämtad 2025-02-26)

Jansson, T. 1957. Trollvinter. Helsingfors: Förlaget M., 2023

Liljestrand, B. (1993). Språk i text: Handbok i stilistik. Lund: Studentlitteratur

Lagerholm, P. (2008). Stilistik. 1: a uppl. Lund: Studentlitteratur

Läxhjälp (2008). Stilfigurer och stilmedel. <https://xn--lxhjlp-buad.nu/guider/svensktexter/stilmedel/> (Hämtad 2025-03-06)

Moomin Official (2022) Klovharun, Tove Jansson's summer paradise inspired the Moomin stories [Video] <https://www.youtube.com/watch?v=b18uwLKtMPM> (Hämtad 2025-01-16)

Moomin Characters Oy Ltd. (2020). Klovharun - Tove Janssons Inspirationskälla. Mumin-blogg. [Blogg] 13. april. (uppdaterad 19. mars 2024)
<https://www.moomin.com/sv/blogg/klovharun-tove-janssons-inspirationskalla/#30f61b33>
(Hämtad 2025-01-31)

Petterson, G. (1996). Svenska språket under sjuhundra år: En historia om svenskan och dess utforskande. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur

Rymdstyrelsen (2022). Solen. <https://www.rymdstyrelsen.se/solen> (Hämtad 2025-02-24)

Svenska Akademiens Ordlista (2015). Animism. <https://svenska.se/saol/?sok=animism&pz=1>
(Hämtad 2025-11-28)

Svensk Ordbok. (2021). Animism. <https://svenska.se/so/?sok=animism&pz=4> (Hämtad 2025-11-28)

Svensk Ordbok. (2021). Abstrakt. <https://svenska.se/tre/?sok=abstrakt&pz=8> (Hämtad 2025-01-18)